

JOSEPH
O'CONNOR

**PARÁDNÍ
JÍZDA**

MLADÁ FRONTA

Joseph
O'Connor

PARÁDNÍ JÍZDA ***

MLADÁ FRONTA

Philipu Chevronovi
(1957-2013)

Já to vidím tak, že umění má jediný důvod: člověk ocení, že se na té naší planetě něco děje. Picasso, velký spisovatelé, básníci, hudebníci. Jestli posloucháte „She Loves You“ od Beatles a ani to s vámi nehne, asi máte místo srdce záznamník.

Z POSLEDNÍHO INTERVIEW
S FRANEM MULVEYEM

Předmluva

Jmenuju se Robbie Goulding. Býval jsem muzikant. V osmdesátých letech minulého století jsem pět let hrál na kytaru s the Ships. Na těchhle pamětech pracuju už léta.

Nabídku napsat je jsem dostal někdy na počátku jednadvacátého století, takže mají více než deset let zpoždění. Čas je redaktor, který mění podobu věcí, některé vzpomínky napíše kurzívou, jiné vyškrtne a odhalí chronologické souvislosti, kterých si v té době ani nevšimnete. A podobně jako autor i moje kniha se během let měnila – rostla, chvilí se ztenčovala, pak zase tloustla, prošla si mnohými změnami pohledu a nepozorovanými pohyby obecně označovanými jako Osud. V jednom okamžiku z ní číselo zlost, to v případě nevyrovnaných účtů, pak se převtělila v řádky o ztraceném přátelství. Stala se z ní knížka, kterou bych si býval přál dostat, když jsem s rock 'n' rollem začínal. To by to ale byla úplně jiná kniha.

Z důvodů, které vyjdou najevo později, si nepamatuju z tohoto příběhu úplně všechno. Tu a tam se proto spoléhám na vzpomínky svých bývalých kamarádů z kapely, které doslova cituji, především na základě rozhovorů, které poskytli. Je jasné, že v některých okamžicích se jejich vzpomínky od těch mých liší, nicméně život by byl moc jednobarevný, kdybychom všichni zpívali podle stejných not a všímali si téhož. Mé poděkování patří televizní stanici Sky Television's Art Channel, jež mi dovolila citovat Trez Sherlockovou, dále Seánu Sherlockovi, jenž souhlasil s rozhovorem (s mou dcerou) pro tuto knihu, a BBC Television/Lighthouse Music Ltd. za to, že mi dovolila citovat z posledního rozhovoru s Franem Mulveyem. Příběh obsahuje i stručnou pasáž z pohledu mé dcery. Nahrávku pořídila z osobních důvodů, v podstatě coby deník, a posléze ji v zimě roku 2012 publikovala jako blog na různých hudebních webových stránkách. Žijeme v době, v níž je vše veřejné, zvláště (samozřejmě)

soukromí. Když já byl mladý, bylo to naopak. Bowie zpíval lidem, kteří o něm nic nevěděli. Tehdy se tomu říkalo tajemno.

Některé z postav, se kterými se setkáte na následujících stránkách, už nejsou mezi námi. Není mezi námi moje maminka, Alice Blakeová z vesnice Spanish Point v hrabství Clare, která mi ke čtrnáctým narozeninám koupila kytaru. Nejenže mi tím dárkem změnila život, ale ještě pak kvůli němu musela snášet nekonečné hrůzy páchané na „Johnny B Goode“. Není na světě ženy, jež by projevila větší lásku než ta, která přežila dva roky se „Stairway to Heaven“ dvakrát denně, ráno a večer, nebo s „House of the Rising Sun“, „The Sound of Silence“ (to ani omylem, říkával táta) a dalšími perlami mého začátečnického repertoáru. Maminka přežila i zrod punku. Vzpomínám si, jak jsem se jednoho zářijového večera učil u stolu riffy z „Anarchy in the UK“ a ona mi přitom žehlila školní fotbalový dres. Vedle ní patří mezi skutečné anděly trpělivosti i hrdý Brooklynčan Erik Wallace, zakladatel společnosti Urban Wreckage Records, který naší skupině Ships věřil a nenechal ji klesnout ke dnu.

Chtěl bych poděkovat své dceři Molly Gouldingové za pomoc s redakcí a její matce Michelle O’Keeffeové z Athens, stát Tennessee, za víc, než by se kdy dalo vyjádřit milostnou písní. Byl bych rád při této příležitosti napsal o Michelle víc, ale odmítla vzdát se soukromí, kterého si vždy velmi cenila, a já její přání chápu a respektuji. Můj otec Jimmy a bratr Shay, to jsou mí pohádkoví princové. Děkuji jim za nekonečnou podporu.

Všechny chyby či nedostatky – tedy většina – jdou na můj vrub. Smyšleného v této knize není nic.

*Engineer’s Wharf,
Grand Union Canal, Londýn
Zima 2012*

ČÁST PRVNÍ

Ships a hustá tma

1981–1987

1

Chtěl bych vám něco říct o člověku, kterého jsem poprvé potkal v říjnu 1981, když nám oběma bylo sedmnáct. O nesnesitelném, přitom ale okouzlujícím a velice bystrém chlapci a tom nejlepším možném společníkovi pro chvíle zahálky i vzrušené debaty. Jmenoval se Francis Mulvey.

Za ta léta se toho o Franym do světa vytroubilo tolik, že jsem trochu na vážkách, jestli se k těm klepům přidat. Neautorizované životopisy, celovečerní dokument, nespočet profilů, šílených webových stránek, blogů, diskuzních skupin. Dcera mi říkala, že se něco proslýchá o životopisném filmu, ve kterém by měl Frana hrát thajský herec Kitkamol Lata, ale nějak si to nedokážu představit. Zajímal se, kdo bude hrát mě. Řekl jsem jí, ať na to nechodí. Fran by mě ve svém filmu už stejně nechtěl. A právníků má jak psů, to jsem poznal na vlastní kůži.

Moje bývalé hvězdné dvojče žije v současné době dost samotářsky, v médiích ho popisují jako „samotářského autora písní a producenta“, jako kdyby měl „samotáře“ v popisu práce. Možná jste viděli jeho poslední fotografii – je neostrá, pět let stará. Je na ní s dětmi na první inauguraci prezidenta Obamy a vtipkuje s první dámou. Skoro ho nepoznávám. Je upravený, fit, působí jako ze škatulky. Na sobě má smokink, terý určitě stál víc než můj hausbót.

Ala jako kluk a založením byl Fran spíše postavičkou z podsvětí, které bylo nejlíp v obnošené košili, vyhrabané kdesi v charitním krámu v Lutonu, kde nás osud svedl dohromady. Je to městečko třicet mil od Londýna, nacházející se v té oblasti Berdfordshire, jež se věnuje lehkému průmyslu, a může se pochlubit vlastním letištěm,

automobilkami a obchodním centrem, které se neustále přestavuje. Můj bratr žertem říkával, že má taky vlastní časové pásmo, „hodiny, co se zastavily při druhém přistání na Měsíci“. Já ho považuji za svoje rodné město, místo, kde jsem vyrůstal, ale kdybych měl být úplně přesný, byli jsme vlastně přistěhovalci. Narodil jsem se v Dublinu jako prostřední ze tří dětí. V roce 1972, když mi bylo devět, jsme se po neštěstí v rodině přestěhovali do Anglie. Lutonská sídliště, postavená po válce, byla možná trochu jednotvárná, ale byla tam spousta parků a hřišť, kam jsme s bráchou rádi chodili. Rodiče se spřátelili se sousedy na Rutherford Road, které si pamatuju ohleduplné, příjemné lidi. Bomba to město úplně nebylo, ale na druhé straně každá země má svůj Luton: místo, které je nade vši pochybnost něčím zajímavé, mimo jiné i tím, že je třicet kilometrů od jiného místa. Taková města jsou v Německu, severní Francii, východní Evropě a tisíce jich je i ve Státech. V Itálii jsem sice žádná neviděl, ale určitě tam taky jsou. A Belgie, to je jeden obrovský Luton. Na tom našem bylo asi nejlepší to, že tady člověku prostě bylo dobře – myslím v tom smyslu, v jakém by to například o Malibu nikdy říct nešlo. Zažil jsem si tu dobré i zlé. A taky spoustu bezvýznamných dní, které se vlekly v monotónním rytmu maloměsta. Mláď většinou rozdělují na dobu před a po Franovi. Před ním je to jen řada černobílých vzpomínek. Barvami se Luton rozzářil teprve s jeho příchodem.

Doneslo se mi, že make-up už nepoužívá, dokonce ani růž. Když jsem se s Francisem na vysoké v osmdesátých letech seznámil, chodil na přednášky s takovou vrstvou lesku na rty a tvářenky, že by se za ně nemusela stydět ani Bianca Jaggerová ve Studiu 54. Kromě herců v televizi to byl první chlap, kterého jsem viděl používat stíny, zvláštní temně rudý odstín, který si obstarával v divadelních potřebách. „Používaj to na vrahy a děvky,“ vysvětloval naprosto nevzrušeně, jako by byl mezi nimi doma.

Všiml jsem si ho hned během prvního měsíce na polytechnice. Upřímně, těžko jsem si ho mohl nevšimnout. Jednou ráno jsem ho spatřil v patře autobusu linky 25, když si půjčoval zrcátko od zasmu-

šilé průvodčí, asi padesátileté Jamajčanky, jež v očích studentstva z Lutonu platila za ženskou, která nejde pro ránu daleko. Podala mu zrcátko, ale on ji vzápětí požádal ještě o kapesník, na který jí věnoval otisk své rtěnky, načež jí obojí vrátil. Franovi nikdo nedal do zubů jen díky jeho nevinnosti, která působila na lidi jako zranitelnost.

Co byl zač? Odkud se vzal? O jeho původu mezi mými spolužáky kolovaly různé teorie. Hodně se mluvilo o Číně, Laosu a Malajsii. Je to zvláštní, ale nevzpomínám si, že by někdo přišel s Vietnamem, což kdysi dávno skutečně byla jeho domovina. Jistě se vědělo jen to, že ho coby dítě adoptovali do rodiny v jižním Yorkshire, vypadal úžasně a moc toho nenamluvil. Mnozí si jeho vrozenou plachost vykládali jako snahu upoutat pozornost, takže si ho schválně nevšíмали. Na naší škole studovali studenti různých etnik, podobně jako na jakékoli jiné vysoké škole nacházející se poblíž nějakého velkého anglického města, Fran byl přesto v jistých ohledech zvláštní. Budil dojem, že si je své výjimečnosti vědom a tenhle varovný signál vysílal směrem k ostatním. Podle mě mu to muselo být nepříjemné. Páv se může natrásat z úzkosti nebo jen z nudy, ale tak či onak chce, abyste odprejskli. Fran si rozhodně nevěřil. Nějaké pózování mu taky bylo na hony vzdálené. Nejvýstižněji bych to asi vyjádřil slovem „důstojnost“. V Anglii se takový člověk musí mít na pozoru, protože by mohl budit zdání, že se bere vážně.

Nemůžu ale říct, že by ho někdo urážel. Něco takového se stávalo zcela výjimečně. Spíš vyvolával takový ten potutelný smích, oči obrácené v sloup, hlavně u kluků, kteří nebyli otevřeně nepřátelští, ale chtěli vám dát najevo, že Fran není jako vy – to jen pro případ, že byste si toho ještě nestačili všimnout. Fran prostě nebyl jako ostatní.

Bydlel někde v pronájmu, ale nikdo nevěděl kde. Snad kdesi v Lea-grave. Nebo ve Farley Hill. Povídalo se, že má přátele na univerzitě v Readingu, což mu samo o sobě dodávalo nádech jisté městské exotiky. My se na té naší větrem ošlehané výspě místní polytechniky cítili hvězdami z Readingu poněkud zastínění. Oni dováděli po ulicích, nasávali víno, muchlali se s holkama a sestřelovali si z hlavy barety – hurá! – zatímco my jen tiše soptili na břehu říčky Lea.

Fran chodil na polytechnice na divadlo, film a angličtinu. Já měl sociologii a angličtinu. Podle táty jsem si sociologii vybral jen proto, abych ho naštvál, což nebylo tak daleko od pravdy. Pak jsem si zapsal ještě Řecko-římské dějiny, protože všichni prváci měli „dělat“ tři předměty, no a já měl za to, že když jsem dvakrát v telce viděl *Bena Hura*, mám už celkem slušné základy. Nic jiného mě stejně nelákalo. V nabídce byla ještě muzikologie, ale to mi v té době neříkalo vůbec nic. Od čtrnáctých narozenin jsem sice brnkal na malou španělku, jakž takž jsem zvládl pár riffů od Beatles, ale studovat záhady hudby se mi v té době zdálo zbytečné, byl jsem prostě ještě trouba. Zbožňoval jsem kapelu Patti Smithové. A tam diplomy nepotřebovali. Nedokázal jsem si představit, jak si Patti u cis moll říká, že má v předznamenání čtyři křížky. K čemu by jí to bylo?

Pozorovat Frana se stalo mým koníčkem. Jsou přece i horší věci. Vidím ho jako dneska: v aule pro tři sta lidí, úplně vzadu, často s cigaretou v ruce. Nějakou dobu tam sedával s holčkou, takovou posmutnělou, ale hezkou punkerkou. Odpoledne trávili ve studentském baru „V Pasti“, jak jsme mu říkali. Mlčky si tam prohlíželi knížky o umění a objednávali si „crème de menthe frappé“, což mezi prváky v Lutonu nebylo zrovna obvyklé. Ochotný barman Paddy jim led do drinku opatřoval tak, že do igelitky ze supermarketu nasypal led z mrazáku a pak po ní ve svých cvočkovaných bagančatech skákal. O Vánocích už však po holce nebylo památky - nebo se s ním aspoň neukazovala. Když jsme v lednu znovu přišli do školy, stála už Franovi po boku jiná, milovnice soulu, prý z oboru technického kreslení. Vídal jsem je za soumraku procházet se ruku v ruce po fotbalovém hřišti jako dva dva kosáky ve sněhu, který pokrýval dlouhé týdny celý kampus. A pak se objevil chlapec. Přišly řeči, jak se dalo čekat. Podle toho, co jsem zažil, jsou mladí ve srovnání se starými lidmi často mnohem konzervativnější, snáze je vyvedete z míry a jsou i mnohem méně tolerantní. Pokud byl Fran samotář, nebyla to tak docela jeho volba. Ale nechci soudit, protože sám jsem ho taky nikdy neoslovil, nechal jsem se radši fascinovat zpovzdálí.

Přispíval do studentských novin. Jeho články mi přišly zvláštní, provokativní a velmi, velmi odvážné. Kompilaci Still vydali Joy Division nedlouho po sebevraždě svého zpěváka Iana Curtise. Fran její obal ve své recenzi označil za „umrlčí šed“. Měl jsem pocit, že už to je skoro za čarou, akorát z nepravé strany. Prošel si – naštěstí jen krátkou – fází, kdy své články podepisoval jako „Fanne“. Myslím, že mu imponovaly ty alžbětinské asociace. Evidentně zbožňoval melancholické balady Downlanda a Waltera Raleigha, protože právě článek na tohle téma se objevil pod jeho jménem. Byl to zvláštní, chytrý kluk, který si v dětství prošel peklem. Nevím, jak to mohl přežít. Mnoho let po našem setkání – bylo to v televizním rozhovoru, který, jak se ukázalo, byl nakonec i poslední – zveřejnil některé podrobnosti ze svého života.

Z Franova posledního interview Zábavní pořad Michaela Parkinsona, 1998

Jo, já bych nejradši mluvil o boxu, každé večer... Miluju Herola, páni... To je můj idol... Herol „Bomber“ Graham... Je z mého kraje, vlastně i tvýho... Ze severu, z Sheffieldu.

Odkud jsem? No z Yorkshiru, jak jsem řekl. Předtím... víš... z Vietnamu. Narodil jsem se tam ve vesnici Dâ`u Tiêng. Je to venkov, provincie Sông Bé... Asi to ani nevy-slovuji správně... Víš, spojil jsem se tam s pár úředníka-ma. A moc mi pomohli. Je těžký tam něco zjistit ze zá-znamů... Vietnam je krásná země, byl jsem tam minu-lej rok, lidi jsou tam hrozně milý, zvědaví a přátelský, ale pořád to tam stojí za starou belu. Táta byl asi voják. Amík, no... Každopádně mě nechtěli. Jsem nalezenec... Víš, ale nelituju se, zvládnul jsem to... Ale tak to bylo... Žádná sláva.

Jo, ještě byla válka. Ale já byl dítě, chápeš? Takže jsem nevnímal, že co se kolem děje, je válka, nic jinýho

jsem neznal, je to jako s počasím. Násilí? To jo. Viděl jsem spoustu ošklivejch věcí. Nechci o tom mluvit... tady na to není vhodná chvíle. Teď si spolu povídáme, jsme v televizi, fajn, já tě moc obdivuju a vždycky jsem tě obdivoval. Ale mám svý hranice... A proto jsem asi zvláštní.

Vím jenom tohle: nějaký farmář nás vzal do kláštera ve městě Tây Ninh... a tam jsem prej byl do čtyř let... tohle jsem zjistil. No, rád bych věděl víc... je to přirozený, že jo, člověk chce vědět, odkud je... Mám teď jednu ženskou, která mi s tím vyhledáváním pomáhá, umí vietnamsky. A je až neuvěřitelný, kolik je ve Státech i ve Vietnamu lidí, co se snažej poskládat si střípky svý minulosti dohromady. Jsou nás tisíce, co jsme se jako děcka narodili ve Vietnamu a měli jsme podobnej osud. Jsme v Kanadě, ve Státech, po celý Evropě. Člověk by řek, že je sám. Ale není.

První, co se mi vybaví, je horko, víš, to horko, co je v Indočině. Vlhko. A pak francouzština. Protože ty jeptišky, co se o nás staraly, byly Francouzky. Je to legrační, ale vzpomínám si, že dvě z nich se jmenovaly stejně. Sestra Anna. Často za námi jezdil taky kněz, otec Lao, Vietnamec. A byli tam vojáci. Vysoký Amíci, co mluvili anglicky. A obrovskej kaučukovník – byl vidět z okna. A dvůr, kde byl zvon a zvířata a lidi, co něco prodávali. Myslím hospodářský zvířata, kohouti a takový ty malý, černý boubelatý prasátka. S těma jsme si hráli. Já a ostatní děcka. Často mě napadá – co se těma děckama stalo? Asi by mi to zlomilo srdce, kdybych je viděl. Jo, zlomilo.

Jednou přišla nějaká Evropanka a rozdávala hrnky mlíka. Žena nějakýho diplomata. Bylo jasný, že se nás bojí dotknout. Nic proti ní, dělala, co mohla, ale já na to nikdy nezapomenu. Štítla se nás. A to je Západ, přesně tohle. Něco mezi přívětivostí a povýšeností. A strach.

Protože lítost je jen převlečený strach. Co se mě týče, celej ten humbuk kolem pomoci... Chce to změnu. Jít do hloubky. Že jim dáme hrnek mlíka? Jen se obelháváme, člověče. Dávat drobký od večere nestačí.

Nevím, co přesně se stalo, ale odvezli nás na jih do Saigonu. Do jednoho šíleně velkého sirotčince, deset kilometrů od města, kde bylo patnáct set děcek. Šílený. Jak noční můra. Děcka, co byly zohavený, slepý nebo různě deformovaný. Zůstal jsem tam pár měsíců a pak nás jednou v noci odvezli, mě a pár desítek dalších. Posadili nás do autobusu, dali nám balíčky od Červeného kříže, lahev džusu a pytlík bonbonů. Teď si představte dítě, naprosto v šoku, proboha, co se děje? A najednou jste na letišti. Řekli nám, ať vlezeme do letadla. Že nás nějaký adopční spolek, nějaká katolická charita, vezme do Anglie. Nikdo se neptal, jestli tam chceme. Jde se. Rozhodli za nás.

To letadlo, bože můj. Jen si to představte. Mám z letadel hrozný strach. Víte, pro mě je letadlo mašina, která pouští dolů bomby. Nechci být v žádném letadle... O osmnáct hodin později jsem na anglický půdě. Zima. Mlha. Nikdy v životě mi nebyla zima. A kolem sníh. Co to je? Ani jsme to neuměli pojmenovat... A zeptat se není koho. Takže je člověk úplně mimo strachy.

Odvezli si mě nějaká ženská s chlapem. Říkali, že oteděka jsem Angličan. „Okamžitě přestaneš mluvit tou hatmatilkou!“ Byli hrozně krutý. Nic víc k nim nechci říct. Nebyli to lidi. Nechci je ani zmínit jménem. Nebudu si špinit pusy. Zvířata. Gauneři. Doufám, že už někde hnijou.

V sedmi mě jim vzala sociálka a dala do děcáku. V devíti se mě ujal jeden irský pár od Rotherhamu... Radši nebudu říkat přesně odkud. Prostě soukromá věc... V nějakým plátku psali, že se ke mně chovali zle.

Není to pravda. Byli to slušní lidi. Ale nevycházeli jsme spolu. Pohádali jsme se a já od nich v šestnácti odešel. Nic proti nim nemám, to ne. Měli nějaký mouchy. Ale kdo ne? Nemám jim za zlý, že mě nemohli zvládnout, něco ve mně se zlomilo. A to už nikdo nespraví. Jen se s tím učíte žít. Ne, nechtěl bych je vidět – otčím stejně před pár lety zemřel, ale žádný výčitky svědomí jim rozhodně nepřeju. Dělali, co mohli. A to už něco znamená. Navíc po nich mám jméno. Francis Xavier Mulvey. Tak se jmenoval můj irský otčím. Ať odpočívá v pokoji. To je jméno jako pro boxera, co? Francis X. Mulvey. Herol Graham je sice lepší, ale i tak to zní dobře. Vyhrál osmadvacet zápasů, člověče. Já ani jeden. Ale pořád doufám, víš? Na to, že jsem pesimista.

Na další střípky z Franova dětství tu už není místo. Když jsem se s ním seznámil, nikdy o svém dětství nemluvil, ačkoli sem tam samozřejmě něco naznačil – pokud byl člověk vnímavý. Když ale potom vše odhalil, byl jsem podobně jako většina čtenářů bulváru naprosto v šoku. Za studentských let se Fran dokázal schovávat za kouřovou stěnou ironie a lhostejnosti, dokonce i před těmi, kteří ho milovali. Člověk to ale nebral osobně. Vlastně jsme ten dým spíš obdivovali, přitahoval nás svou dokonalou aurou. Ano, všimli jsme si, že se odmlčel, jakmile přišlo na rodinu, ale říkali jsme si, že neposlouchá, přeslechl to nebo prostě myslí na něco jiného. Když jsme si povídali, vždycky se hodně ptal, z čehož jasně plyne, že sám o otázky nestál. To jsem však pochopil až mnohem později.

V duchu ho vidím, jak se šourá studenými chodbami Umělecké sekce nebo jak spí v jednom z výklenků téže nehostinné budovy, jen tak, na holých cihlách. Na škole jsme měli skupinu studentů z irského venkova, kteří tu studovali na Zemědělské fakultě, ale překvapilo mě, že jsem s nimi na diskotéce zahlédl i Frana. Nepobyl tam moc dlouho. Už tehdy byl krásný, ještě než úplně dospěl. Byl hubený, k zulí-

bání, jako pubertáci bývají. Když bylo ráno zima, chodil s otrhanou šálkou z organzy ovinutou kolem krku a kloboukem ala Judy Garland na hlavě. V životě jsem neviděl vychrtlejšího člověka. Byl jako lunt.

Není pravda, jak někde psali, že se na škole objevil „v sukních“. To období dívčích šatů přišlo až později. Ale už tehdy mezi námi, kteří jsme konzervativně tíhli k roztrhaným džínům a košilím bez límečku, svou vizáží vynikal. Na dlouhých, štíhlých prstech nosil spousty prstýnků, úlovků z vetešnictví ve městě. Stránky v knížce otáčel, jako by ho někdo pozoroval, což byla většinou pravda. Bylo v něm cosi stařeckého. Oči měl jak ledová jezera. Připomínal ty polo-rozpadlé kaple, co bývají na severu, ošlehané větrem, ale odolávající zubu času. Přivydělával si mytím nádobí v menze. Vždycky se mihl za mřížkami, kam studenti odkládali špinavé talíře, na hlavě měl trpytivou sítku na vlasy, asi jedinou svého druhu na světě. Nikoho by tehdy ani nenapadlo, že profesori, kteří si ho sotva všimli, budou o jeho díle jednou nabízet semináře.

Jako by ho nějaký bůžek vytáhl z *Třigrošové opery* a s jízlivým úšklebkem umístil na Stantonovu Polytechnickou a zemědělskou Univerzitu. V jednom ze svých článků napsal, že úcta společnosti vůči úspěchu je „brutální, vražedná“ a že „umělec má POVINNOST zklamat“. Něco takového bylo už za hranicí běžných cancoidních žvástů vysokoškoláků, které jsme v té nevinné době papouškovali. On jako by tomu opravdu věřil.

Chlapík, od kterého si v té době kupoval drogy, se vždycky ptal: „Obyčejnou, nebo zpáteční? Mám obojí.“ Fran si za studií potrpěl na jednodenní tripy. Je fakt, že jakkoli jsem to nechápal, u jiných drogy odsuzoval. A když si holky z umělecké sekce V Pasti občas šlukly trávy, stával se z něj úplně puritán. Dokonce i nad pitím, kterému se většina z nás oddávala stejně jako on, se ta jeho napomádovaná ústa ušklíbala. Na party stával obvykle někde v rohu a z přítmí pozoroval, jak výpary nasáklé pivem a plísni posvěcují následné kroucení těl. Šokovalo mě, když mi řekl, že chodí každou neděli do kostela. Ale mohlo mě to napadnout.

Ten rozhovor, náš první, můžu datovat přesně, protože vím, že

se odehrál odpoledne na Velký pátek 1982, což připadlo na 9. dubna. Ten den se mezi studenty začala jako mor šířit panika, protože to byl skoro jediný den v roce, kdy bylo V Pasti, kterou provozoval zbožný katolík, zavřeno nebo se přinejmenším končilo dřív. Ze stejného důvodu jsme nemohli ani do podniků ve městě. Kde měli otevřeno, zase nechtěli studenty. Neklid se začal projevovat hned zkraje velikonočního týdne, načež s příchodem Černé středy propukla čirá hysterie. *Nebude co pít. Co budeme dělat?* KRISTE PANE, NEBUDE CO PÍT. Každoroční inscenace odchodu Páně z pozemské sféry se nevyhnutelně blížila, my ale museli řešit mnohem naléhavější pohromy. Na Zelený čtvrtek byste za basu piv ošukali jakoukoli buznu na koleji.

Lidi z ročníku nanosili zásoby do něčího bytu v jednom z mnoha rozpadajících se domů rozparcelovaných na garsonky pro studenty nebo polobezdomovce, kam jsme se posléze odebrali. Kvíleli tam Zeppelini a na stěnách se odlupovaly tapety. Okna, za nimiž z peněz daňových poplatníků z nějakého zapadákova ubytovali nadějně mládežníky, skrápěly Kristovy slzy. Pěkná holka, studentka účetnictví, skončila s úpěním na společných záchodech na chodbě, kde blila jak amina, zatímco jí jakési hororové monstrum drželo vlasy a druhou tlapou se jí snažilo propracovat mezi stehna. Pod vlhkými kabáty v šatně se muchlovali studenti. U elektrických kamen se nájemci nebo jeho bratrance sušily zkrabacené trenky. Nějaký řízek se pustil do pěstního souboje, skutálel se ze schodů, ale už za hodinu se s očima žadonícíma o odpuštění vrátil s lahví levného likéru, kterou ukradl v nedalekém non-stopu, v ruce coby propustkou k opětovnému vstupu do domu rozkoše.

Volání po další rundě, opilecké šmajchlování. Plačtivé řeči. Osahávání v zadním pokoji, odražené výpady. „Paranoid“ v podání Black Sabbath, okorálé topinky v toustovači po rozednění. Můj Očistec bude tisíckrát Velký pátek, někdy kolem roku 1982, a bude páchnout po brambůrkách, starém koberci, zmařených nadějích na sex a nepraném polyesterovém povlečení, které jeden student ze zemědělské postríkal svou toaletní vodou Brut. Smutný písničky toho dokážou říct moc, jak kdysi prohlásil Elton John, ale Bedsitter Blues, to je nářez.

Právě na tomhle prvním bezútěšném večírku jsem s Franem poprvé prohodil pár slov, posílený půllitrem piva s moštem, které mi vlastně vůbec nechutnalo. Měl na sobě skotský kilt a brýle proti sluníčku s jasně červenými skly. Kluk ve skotském kroji byl v Lutonu rarita, ještě tak na Svatého Patrika možná, ale nikdo k němu rozhodně nenosil síťované punčochy a paraple jako Fran. Tričko s límečkem, které měl na sobě, hrálo v barvách římského fotbalového klubu A.S. – jediné sportovní organizace, ke které kdy přiznal nějakou náklonnost. Měl jsem pocit, že nápis, který si na ni vyšíl („Řím jede“) byl buď schválně provokativní, anebo hrubě urážlivý, vzhledem k tomu, že byl Velký pátek.

„Sráči homoušskej,“ poznamenal kluk, který se později stal poradcem labouristů a zrovna procházel kolem. „Vyliž si,“ odsekl Fran a palcem u nohy típl cigaretu o lino. Váhavě jsem vykročil.

„Já jsem Robbie,“ představil jsem se.

Přikývl.

Vyčkával jsem.

Pošoupl si zrcadlovky na nose, jakoby ze zvědavosti. Asi není možné, aby člověk devadesát vteřin ani nemrkl, ale v tu chvíli mi to tak připadalo. Pak sáhl do brašničky u pasu a vytáhl odtud placatíci průhledné tekutiny. Otevřel ji, aniž by ze mě spustil zrak, pořádně si loknul, otřel hrdlo o rukáv a bez úsměvu mi ji podal. Ustrkl jsem. Chutnalo to jako ředidlo s příchutí ginu, asi novinka na pultech. Kdo ví. Dal jsem si ještě hlt.

První věta, kterou tehdy zamumlal, byla v galštině: „Labhair ach beagán agus abair go- maith é“, přísloví, které znal každý odchovanec irských Křesťanských bratří. „Nehovoř mnoho, ale dobře.“ Bylo od něho chytré, že mě oslovil galsky, jako by mě přesně zaměřil. Dekódování Franovi vždycky šlo, dokonale člověka odhadl po sluchu. Moje odpověď, rovněž v galštině, mi zřejmě otevřela dveře do jeho klubu. Jeho ostražitost o stupínek klesla.

Poté už přešel do angličtiny, nebo spíš do své verze tohoto jazyka. Celá párty byla podle něho „cintárna“, náš hostitel „sráč“, hosté „hus-tý kemří“; vydržet s nimi byl „citový nápor na koule“. Vysoká, na které jsme studovali, bylo „hnízdo negramotů“, kde ze „zmrdu“ dělají

„prodejny děvky“ a „povaleče“. Kdyby to tu celý vybombardovali, průměrný IQ bedfordshirského venkovana by výrazně vzrostlo. Většina profesorů by měla skončit vivisekcí, jenže když vevnitř nejsou jako myši, jaký by to mělo smysl? Jeho přízvuk mě zaskočil – čekal jsem monotónní drčení znuděného básníka, ale mluvil s těžkým yorkshirským přízvukem s kapkou irské connaughtštiny. Zněl jako rodák z irského hrabství Mayo, jímž v jistém smyslu i byl, ale to jsem se dozvěděl až později. Jeho projev byl plný zvláštních gramatických a slovních patvarů, ale dalo se jim rozumět. Tamten student, „cyp jak lampa“ měl holku, „ludru“. Člověk by se z nich „stisnul“. Ten grázl, co zrovna močil do dřezu, byl „vyhukaný zkurdupel“, Franův výraz pro kluka, kterému vybírala džíny jeho máma. Většina lidí měla ten problém, že „se moc tumlovali“, z čehož jsem vyrozuměl, že jednali unáhleně. Ze všech sil jsem se snažil působit jako světaznalý a zarputilý samorost. Nevím, nakolik byl můj výkon přesvědčivý.

Těžko jsem skrýval své znepokojení, když urážel naše profesory a celou univerzitní obec. Některým přiřkl opilství a nekalé praktiky, jiným zas roztodivné druhy inkontinence. Profesor X byl „sadistický slizoun“, doktor Y „podobaný hňup“, děkanka filozofické fakulty, ve skutečnosti hrozně milá žena, zase „piňata, co vyhlíží svou příležitost“. Otec Z, katolický kněz, byl „přibíňák na dvou nohách“ a kaplan „skrček na chůdách“. Opravdu však nenáviděl triumvirát postarších profesorů v čele Ústavu srovnávací religionistiky. Samolibý ignorant-ský tupec, kokot s oslíma ušima a knězohulibrk. Jejich úspěchy na poli zákeřnosti, lenosti a zrady výrazně překračovaly jejich erudici. Spišovatel na stáži byl „želvoidní krysa“, vrátný „vyvoranej troglodyt“. Docent architektury se muchloval s Gropiusem a výtahu s byt jen výchovným poradcem bylo radno se na hony vyhnout. Povinná literatura pro adepty bakalářského diplomu na Filozofické fakultě (obor Anglická literatura) byla „antologií sraček degenerovaných opic“.

Boxuju? Proč ne? „Měl bys.“ V dospívání mu stěny pokoje v Yorkshire zdrobily tři plakáty: Jean Genet, Grace Kellyová a Herol Graham. „Chceš vyniknout, musíš boxovat,“ mínil Fran. „Když se tam na severu objeví kluk jako já? Buď se dá na box, nebo si nechá nasrat.“

Jako kluk trávil spoustu hodin v tělocvičně v sheffieldské čtvrti Win-cobank. „Neměl jsem na to ruce. Ale trochu poprat jsem se zvládnul, to jo. S Herolem se to nedá srovnávat. Ty vypadáš solidně.“

Já jsem „nevynikal“. Ani jsem nevypadal solidně. Ale je milé, když vám někdo složí takový kompliment při seznámení – i když mu třeba nevěříte.

O muzice se ten večer ani jeden z nás slůvkem nezmínil. Prohodili jsme pár hloupých klišé o raných románech Johna Banvilla, jehož dílu připisoval Fran důležitost, neboť v té době se na seznamu bestsellerů vyskytovalo jen velmi zřídka. Anaïs Ninovou a Brenda-na Behana vzal taky na milost, aspoň mi to tak přišlo, možná byl ale nebyl milostivý, jen opilý. Elias Canetti, laureát Nobelovy ceny za literaturu za rok 1981, „byl ucházející, když se chce člověk nudit“. Jane Austenová? „Nikdy.“ Dickens? „Perverzní.“ George Bernard Shaw? „Zapšklej černoprdelník.“ Z klanu Brontëových by dohnali člověka k sebevraždě všichni až na bráchu Branwella, co si rád přihnul. Dílo Czeslawa Milosze prý určitě znám? Neznal jsem, ale tvrdil opak. Vzhledem k mému stavu bylo dost obtížné vůbec vyslovit jeho jméno. Jen si zkuste říct „Czeslaw Milosz“, až budete příště na hadry.

Za chvíli už se z něho sypal seznam, po kterém jsem vlastně ani netoužil, totiž autoři, kteří se těšili jeho přízni. Rimbaud, Verlaine, Kathy Ackerová (kdo?), Kerouac, Neal Cassady, Jezerní básníci „vochmelka Billy Žvanil Wordsworth“. Elizabeth Bishopová nebyla špatná, nakonec se vypracovala. To Keats s Camusem byli v kurzu skoro pořád. Zato Dylan Thomas, „ten zasranej velšskej sedlák“, byl šíleně přeceňovanej; „nedokázal by napsat čurák ani na dveře vod hajzlu, kdyby si to předtim několikrát nezkusil.“ Jediným významným americkým románem po *Krásných a prokletých* byl jakýsi erotický brak s názvem *Rajcovní paničky na dlažbě*. U nás v Anglii samozřejmě zakázaný. Fran si vždycky zakládal na tom, že vyzdvihoval zakázané autory, protože bylo jasné, že je člověk nečetl.

Pokud mám být upřímný, ten večer mě vlastně docela zklamal, připadal mi naivní, jistým způsobem předvídatelný a hašteřivý, nebyl ani tak geniální, ani temný, jak jsem si ho zpovzdálí před-

stavoval. V písničce *Subterranean Homesick Blues* radí Bob Dylan nikoho slepě nenásledovat. Jenže kdo by stál v osmnácti o něčí rady? A co, nemůžete mě soudit. V mládí je občas každý za hvězdu. A pokud ne, zbožňuje ty, co jsou. Je to složitější než nějaká přitažlivost protikladů, spíš jde o jakési záblesky sebezpoznaní. Přátelství je jako Vennův diagram, nikoli obývání stejného prostoru, filozof Montaigne to vyjádřil správně: „Jestliže by kdo na mne naléhal, abych řekl, proč jsem ho měl rád, mnoho toho nepovím. Proto, že to byl on; proto, že jsem to byl já.“¹

Pak jsem ho asi dva týdny neviděl. Vzpomínám si, jak jsem byl přesvědčený, že nechal studia a promýšlí, jak celou univerzitu srovnat se zemí nějakou termionukleární bombou, protože se neobjevil ani na konzultacích. Rozhodl jsem se, že se po něm podívám. Ale pak na konci dubna jsem si ho všiml na přednášce – seděl sám, jak bylo jeho zvykem, v zadní řadě auly L. Když se ze stupínku ozvalo ujištění, že literární dílo Gerarda Manleyho Hopkinse se vyplatí si prostudovat a navíc je zábavné, setkal se to vzadu s tlumeným posměchem. Studenti se otáčeli a nesouhlasně se mračili na žvýkajícího drzouna, sedícího jako socha z Velikonočních ostrovů obarvená na svítivě růžovo. Jednoho z nich počastoval gestem s urážlivým sexuálníím podtextem, k čemuž použil prostředníček pravé ruky. Zanedlouho už předstíral spánek, anebo opravdu usnul, s čelem na lavici před sebou. Po přednášce zamířil přímo ke mně. K mému překvapení nesl v ruce velký černý pytel na odpadky, ze kterého vytáhl kytaru.

Odcházejícího profesora ještě stačil celkem nespravedlivě urazit čímsi jako „Harry – mluvící hemeroid“, a pak už se věnoval zmíněnému objektu. Poněkud zdráhavě mi vysvětloval, že se učil nějaké riffy podle Strangles. Byla to basovka. Objevil ji v odpadáku ve městě, kdesi na Gordon Street. „Höfnerku“ ze sedmdesátých let nějaký diletant přestříkal vojenskou zelenou, bílou a zlatou, takže pod vrstvou trikolóry tu a tam prosvítal původní černý nátěr. Chyběly jí původní snímáče a dohmat byl tak příšerný, že při vysokém B vás rozbole-

¹ volná parafráze citátu z eseje *O přátelství*. In Michel de Montaigne: *Eseje*, nakl. ĚRM, Praha, 1995, přel. Václav Černý, str. 55